

Rimska vila pokraj Vrsara: Neotkriveni arheološki biser

**“Život na sjeveru”
Gordane Čalić
Šverko: Kronika
Buzeštine**

**Land art
staze na Učki:
Muzej u srcu
prirode**

Radovi studenata i djelatnika Montrakera

Tijek radova

Prvi fizički dokaz o razdoblju između pada Nezakcija i utemeljenja rimskih kolonija

PIŠE **Elio VELAN**
FOTOGRAFIJE
Sveučilište Jurja Dobrile

Postoje datumi utisnuti u kolektivnoj svijesti jedne zajednice. Ma koliko bio dalek, datum 177. godina prije rođenja Krista označava prekretnicu u istarskoj povijesti. Legije Rimljana razbile su otpor Histra, Nezakciji je pao, kralj Epulon je izvršio samoubojstvo, na cijelom Poluotoku uspostavljena je tzv. pax romana.

Sustav rimskih vila

Iako se ne sjećaju datuma, današnji Istrani znaju dobro tko je bio Epulon i kako je završila obrana glavnog grada Nezakcija. Oko tog događaja osjećaš neku vrstu zavičajnog domoljublja, simpatiziraš nesretnog kralja, osjećaš ruku nepobjedivog osvajača... Između godine vojnog poraza Histra i utemeljenja prve rimske kolonije u Istri, govorimo o Puli ili o Pietas Juliji, koja datira iz 49. godine prije Krista (druga važna kolonija je bio Poreč ili Julia Parentium), za povjesničare postoji crna rupa.

Vila je pristojne veličine. Prostire se na površini od oko 2.500 metara kvadratnih, no dio je vile uništen gradnjom vodospreme i pumpne stanice Istarskog vodovoda koja opskrbljuje današnji Vrsar

Što se događalo nakon pobjedničkog rimskog pohoda i pada Nezakcija? Kako se živjelo u našim krajevima? Govorimo o vremenskom razdoblju od nekih 120 do 130 godine što nije mala stvar. Poznato je svima da su Rimljani na-

kon osnivanja prvih kolonija u Puli i Poreču, u vrijeme osjetljivog prelaska iz republikanskog u carski režim rimske državne tvorevine, razvili cijeli sustav rimskih vila duž obale. Nalazimo ih duž cijele zapadne obale našeg poluotoka. Ra-

Turistička ponuda grada

Razgovarali smo o nalazištu s načelnikom Vrsara Frankom Štifićem koji je oduševljen arheološkim otkrićima. Načelnik je spreman pomoći oko daljnje konzervacije nalazišta, a općina će poticati i nastavak istraživanja. Predstoji između ostalog i određivanje strukture gradine koja je prethodila izgradnji rimske vile. U svakom slučaju radi se o izuzetnoj vrijednosti koja može ili mora biti stavljena u funkciju obogaćivanja turističke ponude grada.

Nažalost, ispod brda Monte Ricco nalazi se odlagalište otpada, ali nam je načelnik Štifić kazao da će se uskoro sanirati. Ipak, turizam koji se veže na kulturnu baštinu jednog teritorija jako je bitan u ukupnoj promociji Vrsara i cijelog Poluotoka. Nakon ovih smo istraživanja bogatiji, povijest se nastavlja.

Zajednička fotografija studenata koji su sudjelovali u istraživanju

ske su to vile uz koje se razvijao živi gospodarski sustav koji se temeljio na korištenju vinove loze i masline uz racionalno iskorištavanje morskih resursa gradnjom ribogojilišta. Ništa se dosad nije znalo o tom vremenskom razdoblju sve do nedavno. Naime, nedaleko Vrsara pronađena je rimska vila koja datira negdje između kraja drugog stoljeća prije Krista i prve polovice prvog stoljeća.

Ono što je zanimljivo i arheološki intrigantno je činjenica da je vila pronađena na vrhu brda iza Vrsara, odnosno, na vrhu brda Monte Ricco odakle se pruža fenomenalan pogled na vrsarsko otočje i okolne livade, pašnjake i šume. Ono što je još intrigantnije je činjenica da je rimska vila izgrađena na mjestu gdje je postojala gradina, kaštelir, odnosno kameno zdanje s obrambenim sustavom koja prethodi rimskom

osvajanju Istre. Dakle, nudi se zanimljiva interpolacija dviju civilizacija i način prelaska iz jedne civilizacije u drugu.

Vila je pristojne veličine. Prostire se na površini od oko 2.500 metara kvadratnih, no dio je vile uništen gradnjom vodospreme i pumpne stanice Istarskog vodovoda koja opskrbljuje današnji Vrsar. Cisterna koja je opskrbljivala vilu je prelijepa. Sačuvan je dio bačvastog svoda. Dugač-

PRIJE KRISTA

Pronađena dekoracija unutrašnjih prostorija rimske vile

ka je 16, a široka sedam metara. Korisni prostor za vodu visok je dva metara pa je cisterna mogla držati do 220 kubičnih metara vode.

Tko je izgradio i živio u toj vili? Arheolozi nemaju još odgovor na to pitanje. To je prvo takvo otkriće, prvi fizički dokaz o razdoblju između pada Nezakcija i utemeljenja kolonija o kojemu se ništa nije znalo. Istraživanja na vrhu brda Monte Ricco trajala su pune tri godine pod vodstvom Centra za

interdisciplinarna arheološkara. Korisni prostor za vodu visok je dva metara pa je cisterna mogla držati do 220 kubičnih metara vode. Tko je izgradio i živio u toj vili? Arheolozi nemaju još odgovor na to pitanje. To je prvo takvo otkriće, prvi fizički dokaz o razdoblju između pada Nezakcija i utemeljenja kolonija o kojemu se ništa nije znalo. Istraživanja na vrhu brda Monte Ricco trajala su pune tri godine pod vodstvom Centra za

Pomoć općine

Cijeli je projekt financiran sredstvima iz Hrvatske zaklade za znanost u visini od 580.000 kuna (tri godine rada na terenu te jedna godina sumiranja rezultata i objava publikacije). Zadnja faza istraživanja na arheološkom lokalitetu je nedavno okončana pa je prvi izvještaj o rezultatima ponuđen javnosti tokom predstavljanja u Vrsaru. Profesor Robert Matijašić, jedan od istraživača na projektu, rekao nam je da je kroz cijelo vrijeme istraživanja ekipa uživala svesrdnu pomoć vrsarske općine, a naročito općinske tvrtke Montraker koja im je dala na raspolaganje opremu i djelatnike koji su pomagali s iskopima.

Vila je pronađena na vrhu brda iza Vrsara, odnosno, na vrhu brda Monte Ricco odakle se pruža fenomenalan pogled na vrsarsko otočje

UZ NADOLAZEĆI BLAGDAN SVIH SVETIH I MRTVIH

Običaji s pokojnima kroz tisućljeća

Gradina, jedno od najmanjih groblja u Istri

Crkva ima posebni dan pokojnih. Dan se mrtvih kroz povijest slavio na različite datume. Papa Pijo X. je dekretom od 25. lipnja 1914. utemeljio 2. studenoga kao Dan svih pokojnih

PIŠE Marijan Jelenić

Ovih su dana središte zbivanja groblja. Mnoštvo se cvijeća i svijeća nosi na grobove pokojnih. A što će pokojnima cvijeće, što svijeće? To mnogi čine s razumijevanjem, a mnogi bez posebnog razmišljanja, kao civilizacijsku gestu. Kažu: Tako čine i drugi. Korisno je baciti pogled što su sve ljudi činili sa svojim pokojnima kroz tisućljeća.

Opće vjerovanje

Uvjerjenje je negdašnjih ljudi, dok nije bilo rastresenosti kakve su danas, da su pokojni s nama. Mrtve su štovali. Neki su primitivni Australci i Afrikanci čak jeli od pokojnikova tijela, da bi bili sjedinjeni i primili pokojnikovu snagu i znanje. Drugi su mrtve sahranjivali u nastambi. A kad se tijelo raspalo, očičene su kosti pokojnika čuvati kao dragocjenost. Neki su kosti pokojnika ukrašavali i nosili oko vrata kao ukras. Neki su pokojnima poklanjali suze. Ponekad su mrtve bojali crvenom bojom, vjeruju-

ći kako im time vraćaju krv i životnu snagu. Pokapali ih u kamene škrilje uvjereni kako se samo odmaraju.

Ponegdje se pokapalo dva puta. Prvi put da zemlja rastvori tijelo, a potom su kosti pokapali u niše i štitili. Neka plemena Amerike vjeruju da pokojnik ne može u kraljevstvo novog života dok se ne raspadne. Želeći ubrzati raspadanje, mrtve su i kremirali. U Meksiku su prije otkrića Amerike mrtve štovali četverodnevnom pjesmama, procesijom i plesom. U čast su mrtvih pravili krpene lutke, vješali o stabla da se mogu njihati na suncu. Udovice su im donosile cvijeće i palile mio-mirise. Nakon određenog vremena lutke su bacili u vatru, a udovice su ih oplakivale. Ukoliko su ih kremirali, nad pepeo bi postavili lik pokojnika i 80 mu dana prinisli žrtve.

Posebni su se obredi oko pokojnih održavali u Egiptu. Pokojnima su gradili grobnice znatno veće od tijela, čak i pomoćne prostorije. Kraljeve su pokapali u piramidama u kojima je bio i hram. Mrtve su balzamirali. U Mezopotamiji se pokopalo golo tijelo u veliki cigleni sarkofag. Pokapanje u stijeni uz razne predmete poznato je kod Kanaanajaca. Feničani su vjerovali kako duša uopće ne napušta i tijelo koje zato treba pokopati dostojanstveno u drvenom sarkofagu. U Grčkoj su nađene velike obiteljske grobnice u koje se moglo položiti stotine pokojnih.

U Indiji je vladalo uvjerenje kako pokojnik boravi na nebu. Svojoj se kući kao duh vraća po hranu. Tijelo se spa-

ljivalo, ali na različite načine, već prema tome kojoj je kasti pokojnik pripadao. Pepeo se bacio u neku svetu rijeku. Ponegdje se nalaze i daske koje su uz grob služile kao oltar. Rimljani su pokojnike pratili žrtvama i svetkovali na godišnjicu smrti. Židovi su pokapali u špiljama ili obiteljskim grobnicama, vjerujući da se zajednički život nastavlja.

Odnos Crkve

Crkva je opće uvjerenje o pokojnima sačuvala i prenosi u naše vrijeme. A ipak, ima neusporedivo savršenije poimanje smrti. Mrtvacu gleda kao onoga tko ima uskrsnuti. To je postalo jasno tek nakon Isusova uskrsnuća. Crkva gleda pokojnika također kao onoga tko je posvećen sakramentima. A svetim sakramentima kršćaninovo je tijelo posvećeno Kristovim činima. U kršćanstvu tijelo

nije nečasno i zlo kao što su smatrali Židovi.

Kršćanski je ispraćaj najsvetiji. Pokojnika se nosi ili vozi posebnim kolima. Prate ga svećenici uz goruće svijeće. Ispraćaj se pretvara u slavlje, posebno kad se ispraća mučenika ili ispovjednika, tj. nekog odličnog vjernika. Najsvetiji se način pokapanja smatra unošenje u crkvu i sveta misa.

Već sveti Augustin spominje molitve kojima se Crkva zauzimala za sve pokojne umrlih u katoličkom zajedništvu makar i prešućujući imena. Crkva ima osjećaj prema svim mrtvima, ne samo prema pojedincima. Istinski vjernik proživljava zajedništvo s pokojnima u vjeri.

Crkva ima i posebni dan pokojnih. Dan se mrtvih kroz povijest slavio na različite datume. Papa Pijo X. je dekretom od 25. lipnja 1914. utemeljio 2. studenoga kao Dan svih pokojnih, što je papa Benedikt XV. protegao na opću Crkvu, a vrijedi i danas. Danas postoji uvjerenje kako je svaki pokojnik združen sa svim živima. Svaki je čovjek, živ ili mrtav, dio čovječanstva.

Nekad su grobljima upravljali kršćani. Smatrali su ga svetim kao i crkvu. Groblja su bila oko crkve, dio crkve i bogoslužja. U svakoj se misi spominjemo svih pokojnih. Groblja su, kao i toliko druga, danas komercijalizirana. Često i profanirana. Pričanje, pušenje, smijanje, unošenje životinja je ne samo ispod razine civiliziranog čovjeka i kršćanina, nego čak i ispod razine drevnih pogana.

Danas postoji uvjerenje kako je svaki pokojnik združen sa svim pokojnima i sa svim živima. Svaki je čovjek, živ ili mrtav, dio čovječanstva